

नेपाल राजपत्र

श्री ५ को सरकारद्वारा प्रकाशित

खण्ड ४१) काठमाडौं, फागुन १५ गते २०४८ साल (अतिरिक्ताङ्क ६७ (ख))

भाग ३

श्री ५ को सरकार

अर्थ मन्त्रालयको सूचना

नेपाल राष्ट्र बैंक (नोट सट्टा भर्ना) नियम, २०४८

नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०१२ को दफा ३६ को उपदफा (२) को खण्ड (झ) ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी नेपाल राष्ट्र बैंकको सञ्चालक समितिले श्री ५ को सरकारको स्वीकृति लिई देहायका नियमहरू बनाएको छः-

१. संक्षिप्त नाम, विस्तार र प्रारम्भः

(१) यी नियमहरूको नाम "नेपाल राष्ट्र बैंक (नोट सट्टा भर्ना) नियम, २०४८" रहेको छ ।

(२) यी नियमहरू तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछन् ।

२. व्याख्या गर्ने अधिकारः

यी नियमहरूको व्याख्या गर्ने अन्तिम अधिकार नेपाल राष्ट्र बैंकमा सुरक्षित रहेको छ ।

३. परिभाषाः

विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यी नियमहरूमाः

(क) "बैंक" भन्नाले नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०१२ अनुसार स्थापित भएको नेपाल राष्ट्र बैंक सम्मिलित छ ।

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

- (ख) “नोट” भन्नाले नेपाल राष्ट्र बैङ्कले वा श्री ५ को सरकारले निष्कासन गरेको करेन्सी नोटलाई सम्झनुपर्छ ।
- (ख१) “वर्ता भएको नोट” भन्नाले एक सय भन्दा माथिल्लो दरको नोट सम्झनुपर्छ ।
- (ख२) “वर्ता भएको नोट” भन्नाले वर्ता भएको नोट बाहेक अन्य नोट सम्झनु पर्छ ।
- (ग) “नम्बर” भन्नाले कुनै नोटमा लेखिएको सिलसिलेवार (प्रिफेक्स) नम्बर सहितको सम्पूर्ण नम्बर सम्झनुपर्छ ।
- (घ) “आधा नोट” भन्नाले नोटको हिस्सा हो भनी पहिचान गर्न सकिने भई एकातर्फको पूरा नम्बर सावुद रहेको नोटको कुनै भागलाई सम्झनुपर्छ ।
- (ङ) “वेजोडा नोट” भन्नाले कुनै एक नोटको हिस्सासंग अर्को नोटको हिस्सा-जोडेको नोटलाई सम्झनुपर्छ ।
- (च) “सच्याएको नोट” भन्नाले नोटको नम्बरमा वा नोटमा अंकीत रकममा वा नोटको अरु कुनै भागमा केरीमेट्री, खुर्को वा यस्तै अरु कुनै किसिमसंग सच्याएको नोटलाई सम्झनुपर्छ ।
- (छ) “फाटेको नोट” भन्नाले एउटै नोटको विभिन्न टुक्रा जोडिएको वा आंशिक टुक्रिएको नोटलाई सम्झनुपर्छ ।
- (ज) “अस्पष्ट नोट” भन्नाले कुनै नोटको कुनै हिस्सा स्पष्ट नभएको नोटलाई सम्झनुपर्छ ।
- (झ) “दावी” भन्नाले विवादास्पद स्थिति देखिई तुरुन्त सट्टा भर्ना प्रदान गर्न नसकिने नोटको सट्टा भर्ना पाउँ भन्ने दरखास्त सहित वा दरखास्त रहितको दावीलाई सम्झनुपर्छ ।
- (ञ) “तोकिएको अधिकृत” भन्नाले दावी उपर कारबाही गर्न बैङ्कले तोकेको अधिकृतलाई सम्झनुपर्छ ।
- (ट) “पुनरावेदन कार्यालय” भन्नाले बैङ्कको केन्द्रीय कार्यालयलाई सम्झनुपर्छ ।
- (ठ) “मनमानी लेखेको नोट” भन्नाले अशिल्ल, अभद्र वा प्रचार सूचक संकेत वा शब्दहरू लेखिएको नोट सम्झनुपर्छ ।
- (ड) “खण्डित नोट” भन्नाले कुनै नोट वा नोटको भाग नम्बरमा टुक्रिई, छुट्टिई सावुत नरहेको नोट वा नोटको भागलाई सम्झनुपर्छ ।

४. दावीको जाँचबुझ:

- (१) तोकिएको अधिकृतले मनासिव ठहराएमा जुनसुकै दावीको पनि जाँचबुझ गर्न सक्नेछ ।

(२)

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम गरिएको जाँचबुझको सिलसिलामा सोधनी गरेको कुराको सन्तोषजनक जवाफ दावीवालाले मनासिव कारण बेगर तीन महिनाभित्र दिन नसकेको भन्ने तोकिएको अधिकृतको ठहर भएमा त्यस्तो दावी खारेज हुन सक्नेछ ।

५. फाटेको नोटको दावी:

(१) कुनै फाटेको नोटको सट्टा भर्नाको लागि देहायबमोजिम दावी परेमा देहायबमोजिम गरिनेछ :

(क) दर्ता भएको नोटको एकातर्फको पूरा नम्बर र अर्कोतर्फको सिलसिलेवार नम्बर सहितको अन्य कुनै एक अङ्क वा सिल-सिलेवार नम्बर बाहेक कुनै दुई अङ्क यकिन हुन सक्ने भई खण्डित नभएको नोट वा नोटको भाग पेश भएमा पूरा मूल्य सट्टा भर्ना दिइनेछ ।

(ख) दर्ता भएको वा नभएको दुवैतर्फ नम्बर भएको नोट किराले खाई वा आगोले पोलिए वा अन्य कुनै मनासिव कारणबाट दुवै तर्फ मध्येको कुनै अङ्क यकिन गर्न नसकिने रहेछ तापनि बाँकी रहेको अङ्कबाट नोटको पूरा नम्बर यकिन हुन सक्ने भई खण्डित नभएको नोट वा नोटको भाग पेश भएमा त्यस्तो नोटको पूरा मूल्य सट्टा भर्ना दिइनेछ । तर त्यस्तो सट्टा भर्नाको लागि सिल-सिलेवार नम्बरको अङ्क बाहेक एकातर्फ कम्तीमा ४ अङ्क र अर्कोतर्फ कम्तीमा ३ अङ्क अनिवार्य रूपमा हुनु पर्ने वा सट्टा भर्ना दिने अधिकारीले पेश भएको नोट वा नोटको भागबाट दोहोरो भुक्तानी जान नसक्ने अवस्था रहेको छ भन्ने कारण सहित ठहर गरेको हुनु पर्नेछ ।

(ग) दुवैतर्फ नम्बर भएको नोटको दुई वा सो भन्दा बढी टुक्रा भई दुवैतर्फको सम्पूर्ण नम्बर यकिन हुन सक्ने फाटेको नोट पेश भएमा र एकातर्फ मात्र नम्बर भएको नोटको दुई वा सो भन्दा बढी टुक्रा भई सम्पूर्ण नम्बर भएको फाटेको नोट पेश भएमा एउटै नोटको दुई वा सो भन्दा बढी टुक्रा हुन् भन्ने यकिन गरी तोकिएको अधिकारीले दावी स्वीकृत गरी पूरा मूल्य सट्टा भर्ना दिन सक्नेछ ।

(३)

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

- (घ) दर्ता नभएको दुवैतर्फ नम्बर भएको नोटको हकमा एकातर्फको पूरा नम्बर र अर्कोतर्फको सिलसिलेवार नम्बर वा कुनै एक अङ्क-सम्म भई खण्डित नभएको नोट वा नोटको भाग पेश भएमा पूरा मूल्य सट्टा भर्ना दिइनेछ ।
- (ङ) एकातर्फ मात्र नम्बर भएको दर्ता नभएको नोटको हकमा सिल-सिलेवार नम्बर सहित अन्य तीन अङ्क वा सिलसिलेवार नम्बर बाहेक कुनै चार अङ्क यकिन हुन सक्ने भई खण्डित नभएको नोट वा नोटको भाग पेश भएमा पूरा मूल्य सट्टा भर्ना दिइनेछ ।
- (च) सट्टा भर्नाको लागि पेश भएको दुवैतर्फ नम्बर भएको दर्ता नभएको नोट किराले खाई वा आगोले पोलिई वा अन्य कुनै मुनासिव कारणबाट दुवैतर्फको कुनै नम्बर यकिन गर्न नसकिने रहेछ तापनि दुवैतर्फको सम्पूर्ण नम्बर छापिएको भाग पहिचान गर्न सकिने भई खण्डित नभएको नोट वा नोटको भाग पेश भएमा पूरा मूल्य सट्टा भर्ना दिइनेछ ।
- (छ) यो नियम बमोजिम सट्टा भर्ना दिने अधिकारीले दोहोरो भुक्तानी नजान सक्ने अवस्था यकिन गरी मात्र सट्टा भर्नाको आदेश दिनु पर्नेछ ।

६. आधा नोटको दावी:

आधा नोट मात्र पेश भई आधा मूल्यको दावी परेकोमा देहायबमोजिम कारबाही गरिने छ:

- (क) दर्ता भएको नोटको हकमा एकातर्फ पूरा नम्बर भएको खण्डित नभएको आधा नोट वा नोटको भाग पेश भएमा आधा मूल्य भुक्तानी दिइने र दुवैतर्फ नम्बर भएको दर्ता नभएको आधा नोटको मात्र दावी लाग्नेछैन ।

७. सट्टा भर्ना सम्बन्धी कार्यविधि देहायबमोजिम हुनेछ:

- (१) दर्ता भएको नोटको सट्टा भर्ना पाउँ भनी दावी परेमा उक्त नोटको पहिले सट्टा भर्ना भए नभएको दर्ता रजिष्टर हेरी मात्र कारबाही गरिनेछ । यसरी पेश भएको नोट उपर भएको निर्णय नोट दर्ता किताबमा समेत जनाई नोट दर्ता रजिष्टर जिम्मामा लिने अधिकृतको दस्तखत समेत उक्त दर्ता किताबमा अनिवार्य रूपमा जनाउन लगाउनु पर्नेछ ।

(४)

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

- (२) कुनै नोट वा नोटको भाग सट्टा भर्ना दिन नोटको नम्बर तथा अवस्था तत्कालै यकिन हुन नसकिने देखिएमा तोकिएको अधिकृतले त्यस्तो नोट वा नोटको भाग निर्णय हिसाबमा राखी कारबाही गर्नेछ साथै यस्तो नोट बुझ्नेको भरपाई समेत दावीवालालाई दिनु पर्नेछ ।
- (३) सट्टा भर्ना दिन इन्कारी गरिएको वा दावी खारिज गरिएको निर्णयको सूचना सम्बन्धित व्यक्तिलाई अविलम्ब दिई भिसिल सामेल राख्नु पर्ने छ ।

८. बेजोडा नोटको दावी:

बेजोडा नोट पेश गरी दावी परेमा दुई छुट्टाछुट्टै दावी सरह कारबाही गरिनेछ ।

९. अस्पष्ट नोट वा सच्याएको नोट वा मनमानी लेखिएको नोटको दावी:

अस्पष्ट नोट अथवा सच्याइएको नोटको दावीको हकमा पेश गरिएको अस्पष्ट नोट वा सच्याइएको नोटको सन्तोषजनक हिसाबले पहिचान हुन नसकेमा वा जालसाजी गरी सच्याइएको होइन भन्ने कुरामा यकिन गर्न नसकिएमा त्यस्तो अस्पष्ट वा सच्याइएको नोटको सट्टा भर्ना दिइनेछैन । मनमानी लेखेको नोटको सट्टा भर्ना इन्कार गर्न सकिनेछ ।

१०. जालसाजी दावी:

यी नियमहरूको आधारमा झुट्टा दावी सदर गराउने वा ठग्ने अभिप्रायले दावीका साथ पेश गरिएको कुनै नोट वा नोटको हिस्सा जानी जानी काटेको, च्यातेको, मेटेको, सच्याएको वा अरु कुनै किसिमको बदलिन गरिएको भन्ने तोकिएको अधिकृतको ठहर भएमा यी नियमहरूमा जे सुकै लेखिएता पनि तोकिएको अधिकृतले यस्तो नोटको सट्टा भर्ना नदिई दावी समेत खारेज गर्न सक्नेछ ।

११. पेश भएको नोट फिर्ता नहुने:

यी नियमहरू मुताविक दावीका साथ पेश गरिएका नोट उपर जस्तोसुकै निर्णय भए पनि उक्त नोट फिर्ता गरिनेछैन र त्यस्तो दावी इन्कार वा खारेज गर्ने गरी अन्तिम निर्णय भएको मितिले ३ महिना नाघेपछि बैङ्कले मनासिव ठहर्‍याएको कारबाही गरी लगत कट्टा गरी सो नोट जलाउनेछ ।

१२. सट्टा भर्ना लिन नआएका रकम:

यी नियमहरू मुताविक परेका दावीमा भएका निर्णय बमोजिम दावी-वालाले पाउने रकम लिन आउनु भनी बैङ्कले दावीवालालाई निजको ठेगानामा

सूचना पठाउनु पर्नेछ । सो सूचना प्राप्त गरेको मितिले चार महीनाभित्र दावी-
वाला वा निजको कानूनी हकवालाको सो रकम लिन नआएमा वा लिन नपठाएमा
उक्त रकम बैङ्कको अनवलेन्ड हिस्साबमा सारी नियमानुसार गरिनेछ ।

१३. पुनरावेदन:

- (१) नोट सट्टा भर्ना सम्बन्धमा तोकिएका अधिकृतको निर्णयमा चित्त नबुझेले
सो निर्णयको सूचना पाएको ३५ दिनभित्र केन्द्रीय कार्यालयमा पुनरावेदन
दर्ता गर्न पाउनेछ ।
- (२) उपनियम (१) बमोजिम परेको पुनरावेदन बैङ्कका गभर्नरले वा गभर्नरले
यस कामको निमित्त अख्तियारी सुम्पेको केन्द्रीय कार्यालयका अधिकृतले
सुन्नेछन् ।
- (३) उपनियम (२) बमोजिम पुनरावेदन सुन्ने अख्तियारवालाको पुनरावेदन
गरेको विषयका मिसिल सबै हेरी आवश्यक देखे अरु थप जाँचबुझ समेत
गरी अन्तिम निर्णय गर्नेछन् र सो पुनरावेदन निर्णयको सूचना ३० दिन
भित्र बैङ्कले सम्बन्धित व्यक्तिलाई पठाउनु पर्नेछ ।
- (४) उपनियम (३) अनुसार गरिएको अन्तिम निर्णय उपर कहीं पनि पुन-
रावेदन उजुर लाग्नेछैन ।

१४. खारेजी:

नेपाल राष्ट्र बैङ्क (नोट सट्टा भर्ना) नियम, २०१४ खारेज गरिएको छ ।

१५. बचाउ:

नेपाल राष्ट्र बैङ्क नोट सट्टा भर्ना नियम, २०१४ अन्तर्गत भएको सबै काम कारबाही
यसै नियमबमोजिम भए गरेको मानिनेछ ।

आज्ञाले,

ठाकुरनाथ पन्त

श्री ५ को सरकारको सचिव

(६)

मुद्रण तथा प्रकाशन विभाग, सिंहदरबार, काठमाडौंमा मुद्रित ।

आधिकारिकता मुद्रण १२३०० प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।